

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

IV. évfolyam

7. szám

1928. szeptember

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

Eszrevételek a jövedéki büntetőjog anyagi és alakí szabályainak tárgyában kiadott rendeletekhez.

Irta: dr. *Huppert Leó* ügyvéd.

A magyar kir. pénzügyminiszternek 18.400/1928. sz. rendelete a jövedéki büntetőjog anyagi szabályainak megalkotása és a jövedéki büntető eljárás szabályozása tárgyában, nemkülönben a magyar kir. igazságügyminiszternek 31.000/1928. I. M. sz. rendelete a jövedéki kihágások eseteiben követendő büntetőbírószági eljárás szabályainak újabb megállapítása tárgyában, legvégül a Jbp.-nek az előbbi pénzügyminiszteri rendeletbe beolvasztott és az 1916. évi 800. számú I. M. rendeletnek ezuton történt módosítása, 2 hónap óta az alkotmányjogi, pénzügyi jogi és büntetőjogi jogviták középpontjában áll s az egyébként száraz és csak szakjogászokat érdeklő materiát ankétok sorozata s a napisajtó hangos cikkei az elsőrendű napi problémák sorába iktatták.

Az alkotmányjogi viták akörül folynak, hogy joga volt-e a pénzügyminiszternek az 1927. évi V. t.-c. 66. §-a alapján a jövedéki büntetőjog új anyagi szabályait megalkotni, nemkülönben az eljárást újból szabályozni? Továbbá az 1909. évi XI. t.-c. 101. §-ában nyert és egyszer már kimerített felhatalmazás alapján a jövedéki kihágások esetében követendő büntetőbírószági eljárást újból szabályozni? Az első kérdést illetőleg utalunk az 1927. évi V. t.-c. 66. §. 2. bek.-éhez fűzött miniszteri indokolásra, amelyik a miniszteri szándékot, amely e rendeletben megnyilvánul, nyíltan feltárta. Aki visszaemlékszik az 1927. évi V. t.-c. körül a jogászegyletben lefolyt vitára, emlékezni fog arra is, hogy az akkor még javaslatunk e pontja heves viták tárgya volt. Ma, amikor e vitás 60. §. törvényerejű intézkedés, törvényességét senkisémm vonhatja kétségbe. Más lapra tartozik az, hogy ilojálisnak nevezhető-e az az eljárás, amely az új szabályozásra azon a címen kért felhatalmazást, hogy a Harmincadhivatali utasítás már elavult szabályait felfrissítse s a felhatalmazással viszont úgy él, hogy az elavult szabályok helyébe közepekori szabályokat emel.

Törvénytelen azonban — meggyőződésünk szerint — az az eljárás, amellyel az igazságügyminiszter az 1909. évi XI.

t.-c. 101. §-ában nyert felhatalmazás alapján a büntetőbirósági eljárás szabályait újból megalkotta. Törvénytelen azért, mert ezen törvényhely alapján a 800/1916. I. M. sz. rendelet kibocsátott s ezzel az a jog, hogy e matéria a maga egészében újabb szabályozásnak vessék alá, konzumáltatott. Lehetett volna szó az 1916. évi rendelet kiegészítéséről vagy pótlásáról, de közjogi szabályaink szerint nem lehetett szó újbóli szabályozásról.

Az a rendelet anyagi jogi szabályait a tulzott szigor, elismert jogi elvek semmibevétele és a megtorlás középkorias szellemének uralkodóvá tétele jellemzi. Talán úgy mondhatnók, hogy az egész rendelet anyagi részében a Harmincad hivatali Utasításoknak modern jogi műszavakkal való felfrissítése, ezen utasítások szellemének érintetlenül hagyása mellett.

A Btk. 92. §-át megengedi alkalmazni ugyan, de az illető cselekményre megszabott legkisebb büntetési mértéken aluli kiszabást nem engedi; úgyhogy a valóságban csak a Btk. 91. §-ának alkalmazását ismeri, de nem a 92-ét is. A kísérletnek és a bűnsegédi cselekménynek egyenlősítése a tettesével, nem ismeretlen ugyan a pénzügyi büntetőjogban (I. Reichsabgabenordnung 360., 361. §§-ok), azonban ez a jogi analógia indokolására egyáltalában nem elegendő. Különösen ott, ahol a szabályozás oly krúdélisan szigorú, mint nálunk, azoknak a megfontolásoknak kellene előtérben maradni, amelyek alapján büntetőtörvénykönyvünk az ismert megkülönböztetést tette.

Az elkobzás szabályozása látszólag harmadik ártatlan személyek jogainak figyelembevételével történik. Ehhez képest mellőzi azt ott, ahol az elkobzás alá eső tárgy tulajdonosa a cselekményben nem részes, arra vonatkozólag bűnpártolást nem követett el és a jövedéki kihágásból előnyhöz sem jutott. Így a szabályozás elfogadható is volna. De két olyan korlátja van, amely az egész szabályozást illuzóriussá teszi. Ugyanis még ilyen esetben is a pénzügyi hatóság diszkréciójától függ, hogy az elkobzást kimondja-e vagy sem, továbbá a feltételek fennforgása dacára is kimondandó az elkobzás, ha a feltételek fennforgásának megállapítása a büntető eljárást késleltetné. Hogy ez a szabályozás egy nem is rosszhiszemű, csak erőszakos eljárás során minő súlyos vagyoni érdeksérelmeket idézhet elő, bizonyításra nem szorul.

Büntetőjogi elv, hogy a magánjogi jogszabály nemtudása mentesítő körülmény. A pénzügyi jog területére ezt a jogszabályt a német törvény 358. §-ában akként formulázza: „büntetlen marad az, aki pénzügyi jogi szabályok fennállása vagy alkalmazhatósága tekintetében menthető tévedésben volt és ennek folytán a cselekményt megengedettnek tartotta“. Ezzel szemben a rendelet 13. §-a ezzel ellenkező szabályt állít fel. Ezen szabály értelmében még azt sem lehet igazolni, hogy valaki a vámtarifa valamely tételét illetőleg menthető tévedésben volt. Vagyis ellenkező oldaláról nézve a dolgot, praesumptio juris et de jure-ként áll az a tétel, hogy az összes adójogi és vámjogi

szabályokat büntetőjogi felelősség terhe mellett kell mindenkinek ismerni.

Harmadik személy szavatossága címán a megbízót, meghatalmazót, az atyát és a gyámot felelőssé teszi a rendelet a megbízás, illetve a felügyelet körében az alájuk tartozó által elkövetett cselekményekért. Ez idáig rendben is volna. Azonban a 16. §. 1. bek. d) pontja felelőssé tesz mindenkit a felügyelete alatt álló, vagy a háznépéhez tartozó személy jövedéki kihágásáért. Ez utóbiak felelőssége nem áll fenn, ha tudtuk nélkül követték el a kihágást, vagy nem állott módjukban annak megakadályozása. Ez ismét a felelősség olymértékű kiterjesztése, amelyet még a Harmincadhivatali Utasítás sem ismert. (I. 1842. évi Harmincadhiv. Ut. negyedik rész, II. fejezet 5. szakasz 550—557. §§.) Csak utalunk lehet e helyen arra a hosszú és mély irányú fejlődésre, amely a magánjogban a quasi delictualis cselekményekből származó felelősség kérdésének mai állásáig vezetett, amelynek párhuzamos pénzügyi jogi intézkedése kíván lenni a rendelet 16. § 1. bek. szabálya. Azonban míg a magánjogban a Kuria 84. sz. döntvénye pontosan körülírja a felelősség határait, addig az idézett pénzügyi jogi szabály véletlen felelősségi Konstrukciója a végtelenbe vész.

Az anyagi szabályozás kérdéseiben kell végül reámutatnunk arra, hogy az 1. §. jogszabály alatt a törvényt, a törvény alapján kiadott rendeletet és a törvényben fenntartott szabályt érti. De hogy mi a „törvényben fenntartott szabály“, ezt nem magyarázza. Miután a pátenseken nyugvó illetékszabályok szabályozása köréből kiesnek (132. §), amelyeket fenntartó törvények szólnak „fenntartott szabályokról“, — azt kell mondanunk, hogy megfelelő hivatalos magyarázat hiányában nem tudjuk, mi az, amire a törvény ehelyütt gondolt.

Meg kell emlékeznünk legvégül arról az új institúcióról, amelyet a rendelet 15. §. 6. bekezdése teremt jogunkban s amely az adórövidítést és csempészetet egy gondos üzleti kalkuláció lehetősége körébe vonja és jogunkban a gazdag és fizető büntetlen csempész és a szegény büntetett eddig ismeretlen kategóriáit van hivatva bevezetni. Kétségtelenül van olyan joggyakorlat, amely önmagában büntetendő cselekményeket megfelelő bírság lefizetése ellenében további üldözésben nem részesített. De ezt mindenkor csak a bűnösség egyidejű elismerése mellett tette. Az idézett rendelkezés a büntető eljárás mellőzésére ad módot, ha a terhelt vagy helyette bárki más a mellözést kéri, a megrovidított közadó s a pénzügyi hatóság által meghatározott összeget lefizeti vagy biztosítja. — A megelőzés célját szolgáló büntetőjogi elvekkel ellentétes az, hogy pénzzel valaki büntetlenséget vásárolhasson. Ellentétes a polgári egyenlőség alapvető elveivel, hogy a gazdag pénz árán szabaduljon, a szegény pedig ugyane cselekményért fogházat szenvedjen s a büntetett előélet ódiúmat viselje. De legvégül minden ésszerűséggel ellentétes az, hogy annak a büntetésnek meghatározása, amelynek árán a cselekmény elkövetője vagy részese szabadul, a pénzügyi hatóság semmi által nem korlátozott diszkréciójára bíz-

sék. Különösen ott és akkor, amikor a tettenérői jutalék révén bizonyos anyagi érdekeltisége állhat fenn a pénzügyi hatóság-
nak. Mellőzhetetlen volna tehát a pénzbüntetés mértéke tekinté-
tében megfelelő szabályokat felállítani s az igazságosság köve-
telményé az, hogy a mellőzésért járó összeg lefizetése ellenében
a részesek is mentesíttessenek. Ez utóbbi következik a törvény
konstrukciójából is, amely a mellőzést nem a büntetést, — ha-
nem a bűnösséget kizáró oknak minősíti.

A rendelet II. része a nyomozást és vizsgálat szabályait
tartalmazza. Az alapelvekben, nemkülönben a házkutatás, szem-
lélymotoszás, lefoglalás, tanukihallgatás, szemle és szakerők
meghallgatása kérdéseiben a Bp. nyomdokain halad. A fő és
alapvető eltérés az, hogy nyomozati és vizsgálati (bírói) cselek-
ményeket belső és jogi indok nélkül pénzügyi hatóságra, sőt
pénzügyi közegekre biz, az egyén becsületét és személyes sza-
badságát, mint valami árucikket kezeli és alantos közegek ke-
zébe őket meg nem illető olyan fegyvereket ad, amelyekkel azok
eddig tapasztalatuknál és előképzettségüknel fogva élni nem
tudhatnak. Nehéz elképzelni, hogy mi volt a pénzügyi kormány-
zat célja akkor, amikor a pénzügyi hatóságot rendőrségi és viz-
sgálóbírói teendőkre feljogosította. Az a tulnyomóan hangozta-
tott érv, hogy ez ügyekben a pénzügyi kérdések praevaleálnak,
téves. Mert hiszen a legkülönbözőbb intellektuális bűncselekmé-
nyeknél a legkülönbözőbb jogi materiák ismerete szükséges és
ennek ellenére a rendőrség, illetve a vizsgálóbíró az egységes
szempontu nyomozást és vizsgálatot le tudják folytatni.

A Harmincadhivatali Utasítások nyomán fenntartja a ren-
delet a feltartóztatás intézményét, anélkül, hogy ezt a személyes
szabadságba mélyen benyúló intézkedést fogalmilag meghatá-
rozná, vagy legalább is pontosan körülírná. — Mig azonban
1788-ban vagy 1842-ben ennek az intézménynek az akkori bűn-
vádi eljárási szabályok elégtelenségében és az intézmények fej-
letlenségében kellő magyarázatuk volt, addig ma, amikor az elő-
vezetés, őrizetbevétel és letartóztatás intézményeit az eljárási
jog ismeri s ezáltal a személyes szabadság lehető kimélésével
a célt a mindenkor szükséges mértékig biztosítja, érthetetlen és
felesleges ezen új és bizonytalan fogalom bevezetése. Azt hisz-
szük, hogy a rendelet körülbelül azt a hatályt kívánja neki tulaj-
donítani, aminőt a rendőrségi jogban az elővezetési jog képvisel.

Ehelyütt kívánunk megemlékezni a 31.000/1928. I. M. sz.
rendelet 9. §-ában szabályozott új letartóztatási okokról, ame-
lyek messzemenően korlátozzák az egyén szabadságát és a Bp.
141. §-át szigorúságban túlhaladják. Megengedi ugyanis a le-
tartóztatást, „ha a terhelt lefoglalható vagyonát elidegenítette
vagy elrejtette“. Ez más szavakkal annyit jelent, hogy ha a ke-
reskedő áruraktárát árusítja, ami kétségtelenül kimeríti az el-
idegenítés fogalmát, úgy jövedéki kihágás gyanuja esetén letar-
tóztható. Letartóztható az idegen honos, ha a kinstár kárá-
nak és a legmagasabb pénzbüntetés összegének megfelelő ér-
téktü vagyona nincs. Tehát nem a kiszabható büntetés irányadó,
hanem a legmagasabb büntetés. Ez az esetek legtöbbjében azt

fogja jelenteni, hogy idegen hősök sulyos jövedéki kihágás esetén letartóztattnak.

A kötött bizonyításnak ma már minden büntető eljárásban mellőzött szabályai a Harmincadhivatali Utasítások nyomán megtalálhatók a rendeletben. Idetartozik a sulyosbító körülményeknek példalódzó felsorolása, ami a gyakorlatban oda fog vezetni, hogy más sulyosbító körülmények nem fognak elismerettni. Noha a rendelet kifejezetten parancsolja az enyhítő és sulyosbító körülmények egyforma mérlegelését, de hogy ezt mennyire komolyan veszi, semmi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az enyhítő körülményeknek az előbbihez hasonló felsorolását elmulasztja. A kötött bizonyítás rendszere érvényesül a Harmincadhivatali Utasítás u. n. záró kérdéseinek szabályozásában. Célja az volna, hogy a pénzügyi nyomozás és vizsgálat hadszínterén éttekintést nyújtson ugy a terheltnek, mint a vizsgálóbiztosnak, anélkül azonban, hogy ezt a célját valóban el is tudná érni. Minden eset oly sokoldalú, hogy ott formális szabályokkal nem lehet elősegíteni azt, hogy a nyomozó hatóság az eset összes szálaít kezében tartsa. A „Men not measures“ szabálya, ha sehol, de a „záró-kérdések“ szabályainál jut az olvasó eszébe.

Már jeleztük, hogy a rendelet a személyes szabadságot és vagyonbiztonságot érintő jelentős kérdésekben a döntést végső soron nem a független bíróságra, hanem közigazgatási hatóságra bizza. Nem szólva a rendelet 30. és 50 §§-airól, melyeket fentebb érintettünk, emlitenünk kell a lefoglalás és az önállóan alkalmazható elkobzás kérdéseit, amelyekben a büntető bíróság megkerülésével közigazgatási hatóság véglegesen dönthet. Sem célszerűségi, sem egyéb okokkal ez intézkedés indokolva nem látszik, annál kevésbbé, mert hiszen az alap bűnöségi kérdésben még mindig büntetőbírótság fog dönteni. Előállhat tehát az az eset, hogy a 20. §. 3. bek. alapján a pénzügyminiszter jogerősen kimondja a lefoglalást és ezzel a döntéssel merőben ellentétben a büntetőbírótság bűncselekmény hiánya címén felment.

Meg kell végül emlékeznünk a rendelet III. részében tárgyalt feljelentői és tettenérői jutalékokról. Az 1842. évi Harmincadhivatali Utasítás IV. fejezetének egész gondolatmenete szerint történt átvétele egyik oldalán elhomályosítja az állampolgárok minden érdeke nélkül fennálló köteleességét a büntető cselekmények feljelentésére vonatkozólag, másik oldalán külön jutalmaz olyan hivatalos cselekményeket, amelyek elmulasztása az illetékes közegek részéről sulyos köteleességszegést képez. A rendőrállam szelleme alkotta meg e szabályokat, amelyeket a polgári és hivatali köteleességről alkotott fogalmaink kizárnak és a jogtörténeti emlékek közé utalnak.

Ezen más állami levegőben és más gazdasági rendszerben született szabályoknak nincs is ma már az a jelentősége, amit a szabályozás vele elérni céloz, ami szándékolatlanul legvilágosabban az 1842. évi Harmincadhiv. Ut. 672—689. §§-ainak a mai szabályozással való összehasonlításából adódik. A Harmincad-

hiv. Ut. jelentős jutalmak kilátásba helyezésével kívánta a közigazgatás eme ágának gyöngébb szervezettségét pótolni s ezért a pénzbüntetés bruttó összegéből (673. és 680. §§) fizette a feljelentőnek a befolyt pénzbüntetés egyharmadrészét, a tettenérőnek négytized, esetleg öthatodrészt. Az állam részéről gyakorolt ez a tudatos bőkezűség a közigazgatási szervezetlenség érthető következménye és célszerű kiegészítése volt. Ellenben a jelenlegi, a rendelet 120. §-ában foglalt szabályozás az esetek legtöbbszörében a 119. § szerinti elszámolás megejtése, tehát a netto összeg kiszámítása után semmiesetre sem fog oly összeget eredményezni, amely a rendelkezés által célzott pislákoló állampolgári kötelességtudat felébresztésére szolgál. Aminthogy erre a mai szervezettség, a pénzügyi közigazgatás kiépítettsége mellett nincs is semmi szükség. Fájdalommal kell rámutatnunk arra, hogy a Harmincadhiv. Ut. még e részben is több racionálisan rendelkezett. 686. §-ában kizárta a tettenérői jutalékból azt, aki — a rendelet nyelvén szólva — az ügyben mint vizsgálóbiztos járt el. Ezzel szemben a rendelet 127. §-a a már megindított eljárás során újabb bűncselekményt felfedező vizsgálóbiztost is, aki a rendelet 52. §-ához fűzött utasítás rendelkezése folytán oly személy is lehet, aki a 128. § szerint a jutalékból kizárva nincs, tettenérői jutalomban rendeli részesíteni. Ez a rendelkezés éppen mert csak alacsonyabb képesítésű és az esetek átlagában alacsonyabb intelligenciájú személyeknél jöhet alkalmazásba: a visszaéléseknek, de mindenesetre a hivatali tulbuzgalomnak olyan lehetőségeit nyitja meg, amelyek a pénzügyi közigazgatást az állampolgárok szemében félelmetessé és gyűlöltté tehetik.

Befejezésül a következőket: az 1920. évi XXXII. t.-c., amely az adócsalásról intézkedik, 13. §-ában kimondja, hogy adócsalás esetén az eljárásra a bűnvádi perrendtartás szabályai alkalmazandók. Köztudomású azonban a gyakorló jogászok között, hogy adócsalások esetén a nyomozás és vizsgálat során a pénzügyi hatóságok személyneműzés, házkutatás, az ügyvédek az iratokba való betekintési joga stb. stb. tekintetében mindenkor és ma is a Harmincadhiv. Ut. szabályait alkalmazzák. Álláspontjuk az volt, hogy az idézett törvényhely a főtárgyalási szakra vonatkozik, de nem vonatkozik az előkészítő eljárásra. Ma a helyzet az, hogy a rendelet 2. § 4. bek. a) pontja értelmében adócsalásra a 18.400/1928. sz. rendelet nem vonatkozik, — a rendelet 133. §-a pedig a Harmincadhiv. Ut.-ok még hatályban lévő rendelkezéseit hatályon kívül helyezték. Az előbbi pénzügyi álláspont mellett tehát éppen a legsúlyosabb pénzügyi deliktumok előkészítő szakát szabályozó eljárási rend hiányzik. Hangsúlyozzuk, hogy ez egy törvényellenes pénzügyi hatósági gyakorlat következménye. De megvan, amelyen hivatalos magyarázattal vagy törvényi szóval a legsürgősebben segíteni kell. Ez utóbbi esetben ugyan a törvényhozás nehéz dilemma elé kerül. Mert ha a pénzügyi deliktumok legsúlyosabb esetei kellő eljárási szabályrendet találnak a bűnvádi perrendtartásban, joggal vehető fel az a kérdés, mi szükség van arra, hogy az

enyhébb jövedéki kihágásokra egy súlyosabb új szabályozás teremtesse? A felelet csak egy lehet: semmi szükség nincs rá. A Harmincadhiv. Utasítások hatályon kívül helyezésével a 800/1916. I. M. sz. rendelet fenntartásával a bűnvádi perrendtartás szabályainak szigorú alkalmazásával a magyar pénzügyi igazgatás büntetőjogi védelemre szoruló intézményei teljes védelemben részesülnek.

Pénzügyi jogalkotás.

A váltóval teljesített fizetések általános forgalmi adókötelezettsége. Az általános forgalmiadó szabályai és az a körül kifejlődött joggyakorlat körében úgy jogi, mint gazdasági szempontból a legtöbb kifogás a törvény 31. §-a (3) bekezdésének azon intézkedése ellen merült fel, hogy az adókötelezettségen nem változtat, hogy a fizetés nem készpénzben, hanem más módon (pl. jóváírással, csekkel vagy váltóval) történik. A pénzügyi hatóságok a váltó átvételét minden esetben adóköteles bevételnek tekintették. A közigazgatási bíróság az eső időben szankcionálta ezt a jogi felfogást. A magánjogi bírói gyakorlat már évtizedek óta különbséget tett a fedezeti váltók és a kiegyenlítésül, fizetésül szolgáló váltók között akként, hogy a váltót általában fedezeti váltónak minősítette és kiegyenlítésül, fizetésül szolgáló váltónak azt tekintette, amelynek adásával a felek közötti kifejezett megállapodás folytán az alapkötelem nováció révén megszűnt és hitelügyletté alakult át. A közigazgatási bíróság később engedett merev álláspontjából és elvileg elfogadta a fedezeti váltó fogalmát forgalmi adójogi szempontból is, de még mindig a magánjogi bírói gyakorlattal ellentétben szabályként a váltót fizetésnek tekintette és csak külön kifejezett megállapodás esetén ismerte el a váltó fedezeti jellegét.

A váltó átvétele alkalmával tehát rendszerint a forgalmiadó lerovandó volt, vagyis a forgalmiadó esedékes volt, mielőtt az adózó fizetés jellegével bíró bevételhez jutott volna és fizetendő volt akkor is, ha a váltó beváltásra nem is került.

A pénzügyi hatóságok és a közigazgatási bíróság álláspontjának logikus következménye az kellett volna hogy legyen, hogy ha a váltó fizetésnek számít és a forgalmiadó lerovandó, úgy, ha a váltó célját nem éri és az adós által beváltásra nem kerül, ez a körülmény a fizetés visszatérítésének legyen tekintendő, aminek folyományaként a törvény 49. §-a alapján a lerótt adó visszatérítésének van helye. A közigazgatási bíróság gyakorlata szerint azonban ezen az alapon a lerótt adó visszatérítésének helye nem volt.

A pénzügyminiszter az 1928. évi 95.000 számú rendeletében (közzétételezt a Budapesti Közlöny 1928 július 1-én megjelent 148. számában) az eléje tárt jogi és gazdasági érvek hatása alatt az 1927. évi V. t.-c. 36. és 37. §§-aiban nyert fel-